

Рівненський державний гуманітарний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра екології, географії та туризму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

_____ проф. Д.В. Лико
«29» серпня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК15. «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства»

Галузь знань **01 Освіта**

Спеціальність **014.07 Середня освіта (Географія)**
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма **«Середня освіта (Географія)»**

Інститут, факультет, відділення **Психолого-природничий факультет**
(назва інституту, факультету, відділення)

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*» для професійної підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Географія)» галузі знань 01 Освіта спеціальності 014.07. Середня освіта (Географія) на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

Розробник:

Лико Д.В., професор, завідувач кафедри екології,
географії та туризму РДГУ
Суходольська І.Л., доцент кафедри екології, географії
та туризму РДГУ

Робоча навчальна програма затверджена на засіданні кафедри екології,
географії та туризму РДГУ

Протокол №10 від 29 серпня 2018 року.

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

_____ (проф. Лико Д.В.)
(підпис)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3,0	Галузь знань <u>01 Освіта</u>	Обов'язкова	
Модулів — 2	Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів — 2		1-й	--й
Загальна кількість годин — 90		Семестр	
		2-й	--й
Тижневих годин для денної форми навчання ¹ : аудиторних — 2,5 самостійної роботи студента — 3,0	Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень	Лекції	
		12 год.	– год.
		Практичні	
		12 год.	– год.
		Лабораторні	
		12 год.	– год.
		Самостійна робота	
		54 год.	– год.
Індивідуальні завдання: –			
Вид контролю: іспит			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна стратегія дисципліни

Земельні ресурси є компонентами навколишнього середовища та виступають місцем існування людини, засобом виробництва і джерелом задоволення її потреб. Різноманіття та географічні закономірності просторової диференціації ґрунтів в планетарному масштабі пов'язані із різним віком материків та їхніх частин, зональними змінами клімату, рослинності. Регіональні та локальні зміни ґрунтового покриву пов'язані із геоморфологічною будовою та властивостями гірських порід та їхнім сукупним впливом на

¹ Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 о для денної форми навчання — 40/60%

рослинність та ґрунтоутворення. Завдячуючи своїм унікальним якостям, ґрунти відіграють надзвичайну роль в існуванні органічного світу в цілому, і, виступають, як середовище розвитку природи, одночасно виконуючи функції продукту та елемента ландшафтів.

2.1. Мета:

формування у майбутніх фахівців базових знань з теорії і практики географії ґрунтів і ґрунтознавства, а також формування належних практичних навичок польових досліджень ґрунтового покриву; ознайомлення студентів із сучасним станом ґрунтів світу та України, особливостей їхнього використання та збереження.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» є: ознайомлення з сутністю та основами ґрунтознавства; формування вмінь виявлення закономірностей поширення ґрунтів, базуючись на аналізі еколого-географічних факторів; набуття практичних навичок та засвоєння методичних прийомів польового дослідження ґрунтів та картографування ґрунтового покриву; обґрунтування необхідності дослідження ґрунтів і ґрунтового покриву.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти наступними **компетентностями:**

загальними:

- знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність до участі у проведенні досліджень на відповідному рівні;

фаховими:

– здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів;

– здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності;

– здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності;

– здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах;

– здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах;

– здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства;

– здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України.

Програмні результати навчання:

– описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;

– пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.

– пояснює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства;

– уміє самостійно вести польові природознавчі, фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90** годин /**3,0** кредити ECTS/.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КЛАСИФІКАЦІЯ І ДІАГНОСТИКА ҐРУНТІВ. ҐЕНЕЗА І ВЛАСТИВОСТІ ҐРУНТІВ СВІТУ.

Тема 1. Ґрунт та фактори ґрунтоутворення. Загальна схема ґрунтоутворення. Ґрунтоутвірні процеси: загальні та елементарні. Тип ґрунтоутворення.

Поняття про ґрунт та його роль в природі і житті людини. Ґрунтознавство як наука: сутність, зміст і основні положення. Основні етапи формування і розвитку ґрунтознавства. Методи вивчення ґрунтів. Зв'язок ґрунтознавства з іншими науками. Його основні розділи і напрямки дослідження. Поняття про ґрунтоутвірні фактори. Клімат як фактор ґрунтоутворення. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Основні ґрунтоутвірні породи, закономірності їх поширення і вплив на формування типів ґрунту. Роль рельєфу у ґрунтоутворенні. Локальні фактори ґрунтоутворення: виробнича діяльність людини, ґрунтові води, вулканічний попіл тощо. Функції ґрунтів. Рівні організації і будова ґрунту. Поняття і суть ґрунтоутворюючого процесу. Загальна схема і стадії ґрунтоутворення. Спрямованість ґрунтоутвірних процесів. Загальні та елементарні ґрунтоутвірні процеси. Загальні ґрунтоутвірні процеси як прояв взаємодії великого геологічного і малого біологічного кругообігів речовини. Елементарні ґрунтоутвірні процеси (ЕГП) як специфічний прояв загальних процесів. Характерні риси (ознаки) ЕГП. Основні групи елементарних ґрунтоутвірних процесів та їх характеристика. Профілеформуюча роль ЕГП, вплив на морфологію ґрунту. Поняття про тип ґрунтоутворення як головний напрямок розвитку ґрунтоутвірних процесів і його зв'язок з концепцією ЕГП.

Тема 2. Класифікація ґрунтів.

Класифікація ґрунтів: завдання, основні принципи розробки. Основні положення генетичної класифікації. Поняття генетичного типу ґрунту, як базової одиниці класифікації. Характерні ознаки ґрунтового типу. Система таксономічних одиниць класифікації: тип, підтип, рід, вид, підвид, різновидність, розряд. Номенклатура і діагностика ґрунтів. Основні напрямки формування і розвитку класифікацій ґрунтів. Світова реферативна база ґрунтових ресурсів (WRB). Історія створення, основні принципи, реферативні групи ґрунтів. Правила класифікації.

Тема 3. Ґрунтоутвірні породи і характеристики мінеральної частини ґрунту. Вбирна здатність ґрунту. Властивості і режими ґрунту.

Основні ґрунтоутвірні породи. Гранулометричний (механічний), мінералогічний, хімічний склад ґрунтів і ґрунтоутвірних порід. Загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунтів. Високодисперсна складова ґрунту. Поняття про вбирну здатність ґрунту і її типи. Ґрунтовий вбирний комплекс. Основні характеристики ґрунтового вбирного комплексу. Ємність вбирання та її значення. Ґрунтовий розчин. Кислотність і лужність ґрунтів. Значення сонячної радіації в ґрунтоутворенні. Тепловий режим ґрунту. Теплові властивості: теплопоглинальна здатність, теплоємність, теплопровідність. Стан і форми води в ґрунті. Водні властивості ґрунту: водопроникність і вологоємність. Водний баланс. Коефіцієнт зволоження і типи водного режиму ґрунту: промивний, непромивний, випітний, застійний, іригаційний, мерзлотний тощо. Вплив атмосферних опадів на ґрунтоутворення. Зв'язок гідротермічних умов з ґрунтоутворенням. Склад ґрунтового повітря та його роль у ґрунтоутворенні. Повітряні властивості і повітряний режим ґрунту.

Тема 4. Біологічні фактори ґрунтоутворення і органічна речовина ґрунту. Ґрунтова родючість.

Роль вищих рослин, тварин і мікроорганізмів в ґрунтотворенні. Мікроелементи в рослинних і тваринних організмах. Органічна складова ґрунту. Гумус, його склад і утворення. Характеристика гумусного стану Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства ґрунтів. Роль гумусних речовин в ґрунтотворенні і живленні рослин. Екологічна роль гумусу. Географічні закономірності поширення гумусових речовин в ґрунтах. Родючість, як специфічна властивість ґрунту. Види родючості ґрунту: природна, штучна, економічна, потенційна, відносна. Фактори родючості. Лімітуючі фактори родючості. Оцінка родючості ґрунтів та шляхи її поліпшення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ.

Тема 5. Основні закономірності географії ґрунтів. Ґрунтово-географічне районування. Структура ґрунтового покриву.

Географія ґрунтів. Основні закономірності географічного поширення ґрунтів: закон горизонтальної зональності, закон вертикальної зональності, закон фаціальності, закон аналогічних топографічних рядів (вчення про структуру ґрунтового покриву). Поняття зональних, азональних та інтразональних ґрунтів. Сучасна схема ґрунтово-географічного районування. Система таксономічних одиниць районування: ґрунтово-біокліматичний пояс, ґрунтово-біокліматична область, ґрунтова зона, провінція, округ, район, гірська ґрунтова провінція.

Тема 6. Ґрунти України.

Агроґрунтове районування України. Головні принципи, агроґрунтові регіони. Структура ґрунтового покриву України. Характеристика основних типів ґрунтів України. Ґрунти Українського Полісся, Лісостепу, Степу і сухих степів. Ґрунти гірського Криму і Карпат. Азональні і інтразональні ґрунти на території України.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	
Змістовий модуль 1.													
Класифікація і діагностика ґрунтів. Генеза і властивості ґрунтів світу.													
Тема 1. Ґрунт та фактори ґрунтотворення. Загальна схема ґрунтотворення. Ґрунтотвірні процеси: загальні та елементарні. Тип ґрунтотворення.	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Класифікація ґрунтів.	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Ґрунтотвірні породи і характеристики мінеральної частини ґрунту. Вбирна	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–	–

здатність ґрунту. Властивості і режими ґрунту.												
Тема 4. Біологічні фактори ґрунтоутворення і органічна речовина ґрунту. Ґрунтова родючість.	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–
Разом – за змістовним модулем 1	60	8	8	8	–	36	–	–	–	–	–	–
Змістовий модуль 2. Географія ґрунтів.												
Тема 5. Основні закономірності географії ґрунтів. Ґрунтово-географічне районування. Структура ґрунтового покриву.	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–
Тема 6. Ґрунти України.	15	2	2	2	–	9	–	–	–	–	–	–
Разом – за змістовним модулем 2	30	4	4	4	–	18	–	–	–	–	–	–
Усього годин	90	12	12	12	–	54	–	–	–	–	–	–

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Ґрунтоутвірні процеси та їх роль у формування різних типів ґрунтів.	2
2.	Класифікація і номенклатура ґрунтів.	2
3.	Ґрунти Європи: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.	2
4.	Генеza і властивості основних типів ґрунтів України. Сучасні режими і процеси в ґрунтах в умовах інтенсифікації їх використання.	2
5.	Картографія ґрунтів світу. Схеми ґрунтово-географічного районування світу (М.А. Глазовської, Г.В. Добровольського, Б.Г. Розанова).	2
6.	Земельні ресурси світу, їх структура, географія, освоєність, проблеми охорони і підвищення продуктивності. Світовий досвід управління земельними ресурсами.	2
Разом		12 год.

6. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	2	3
1.	Підготовка зразка ґрунту до аналізу. Визначення гігроскопічної вологи.	2
2.	Гранулометричний склад ґрунту та методи його визначення. Визначення гумусу методом Тюріна в модифікації Сімакова.	2
3.	Визначення щільності будови ґрунту. Обчислення загальної шпаруватості та шпаруватості аерації ґрунту.	2
4.	Визначення показника реакційної здатності гумусу за М.І. Лактіоновим.	2
5.	Визначення суми обмінних кальцію і магнію.	2
6.	Складання ґрунтової карти України. Характеристика ґрунтових карт окремих регіонів.	2
Разом		12 год.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Географія ґрунтів як наука, історія її становлення.	2,0
2.	Сутність та чинники ґрунтоутворення і формування ґрунтового покриву.	2,0
3.	Вітчизняна та основні зарубіжні класифікації ґрунтів (західноєвропейські, американська, ФАО-ЮНЕСКО, WRB).	2,0
4.	Ґрунтові карти та схеми ґрунтово-географічного районування світу.	2,0
5.	Ґрунти і ґрунтовий покрив полярного, кореального, суббореального, субтропічного і тропічно-екваторіального поясів світу – географія, особливості морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей.	2,0
6.	Ґрунти гірських областей світу – особливості генези, морфології, складу і властивостей.	2,0
7.	Ґрунти Євразії – генеза, географія, речовинно-хімічний склад і властивості.	2,0
8.	Ґрунти Північної і Південної Америки, Африки, Австралії та Н. Зеландії – генеза, географія, речовинно-хімічний склад і властивості.	2,0
9.	Земельні ресурси світу – географія, структура, оцінка стану.	2,0
10.	Природно-господарські чинники та процеси генези ґрунтів України, історія і стан їх вивчення.	2,0
11.	Географія, картографія і класифікація ґрунтів України.	2,0
12.	Географія та генетико-виробнича характеристика ґрунтів Українського Полісся, лісостепової, степової і сухостепової зон, Карпат і Гірського Криму.	2,0
13.	Земельні ресурси України, їх освоєність та оцінка стану.	3,0

15.	Ґрунти Азії: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.	2,0
16.	Умови формування, особливості географії та регіональна характеристика ґрунтів Північної Америки, їх землеробська освоєність та проблеми охорони.	2,0
17.	Ґрунти Центральної і Південної Америки: умови формування, географія, освоєність, проблеми охорони та підвищення родючості.	2,0
18.	Ґрунти Африки, Австралії і Нової Зеландії: умови генези, географії, регіональні особливості, освоєність. Проблема спустелювання Африканського та Австралійського континентів.	2,0
19.	Ґрунти Азії: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.	2,0
20.	Умови формування, особливості географії та регіональна характеристика ґрунтів Північної Америки, їх землеробська освоєність та проблеми охорони.	2,0
21.	Ґрунти Центральної і Південної Америки: умови формування, географія, освоєність, проблеми охорони та підвищення родючості.	2,0
22.	Характеристика болотних ґрунтів.	2,0
23.	Характеристика ґрунтів річкових заплавл (алювіальних).	2,0
24.	Характеристика засолених ґрунтів і солодей.	2,0
25.	Характеристика засолених ґрунтів України.	2,0
26.	Характеристика болотних ґрунтів.	2,0
27.	Характеристика ґрунтів річкових заплавл (алювіальних).	2,0
	Разом	54 год.

8. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Умови ґрунтоутворення, ґрунти і ґрунтовий покрив субтропічного поясу світу.
2. Умови ґрунтоутворення, ґрунти і ґрунтовий покрив тропічно-екваторіального поясу світу.
3. Засолені (галогенні) ґрунти, їх географія та регіональні особливості. Ґрунти гірських областей світу.
4. Ґрунти Європи: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.
5. Проблеми збереження та відтворення земельних ресурсів у світі.
6. Причини зниження родючості ґрунтів України і першочергові завдання щодо їх відтворення.
7. Фізичні та математико-статистичні моделі прогнозування твердого змиву та стоку.
8. Принципи захисту земель від водної ерозії. Система протиерозійних заходів.
9. Протиерозійне землевпорядкування. Класифікація земель за еродованістю та інтенсивністю їх використання.
10. Лісо- та лучно-меліоративні заходи на еродованих землях.
11. Комплекс протиерозійних гідротехнічних споруд.
12. Заходи боротьби з дефляцією ґрунтів.
13. Прогнозування дефляції на основі фізичних та математико-статистичних моделей.
14. Протидефляційна агротехніка.
15. Лісомеліоративні протидефляційні заходи.

16. Вимоги до дефляційно стійкої поверхні земель.
17. Поєднання протиерозійних і протидефляційних заходів у регіонах спільного прояву водної та вітрової ерозії.
18. Причини агрофізичної деградації. Показники, за якими оцінюють процеси агрофізичної деградації: щільність ґрунту; вміст агрономічно цінних агрегатів; вміст водотривких агрегатів.
19. Ущільнення ґрунту. Профілактика агрофізичної деградації.
20. Фактори формування агрономічно цінної структури.
21. Моделювання динаміки прогнозування вмісту гумусу.
22. Причини дегуміфікації. Морфологічні ознаки де гуміфікації. Типи балансу гумусу в ґрунтах.
23. Дози гною для підтримання бездефіцитного балансу гумусу. Заходи із відновлення органічної речовини ґрунту.
24. Технології нульового обороту. Їх вплив на ґрунт та довкілля.
25. Можливості і обґрунтування застосування нетоварної частки врожаю для відтворення ґрунтової родючості.
26. Шляхи використання побічної продукції в світі та Україні.
27. Кислотна деградація (декальцинація) ґрунтів.
28. Строки, способи та місце внесення вапнякових матеріалів в сівозміні.
29. Методи розрахунку доз вапна.
30. Порівняльна характеристика традиційної і ресурсозберігаючої технології локальної меліорації кислих ґрунтів.
31. Деградації ґрунтів при зрошенні.
32. Солонцюваті і засолені ґрунти в Україні. Наслідки іригації.
33. Заходи профілактики вторинного осолонцювання ґрунтів.
34. Категорії солонцевих ґрунтів. Вторинне засолення ґрунтів.
35. Меліорація засолених і солонцевих ґрунтів.
36. Окультурення солонцевих ґрунтів.
37. Основні напрями покращення солонців.
38. Технологія проведення гіпсування, окультурення засолених ґрунтів.
39. Якість поливної води та її вплив на властивості ґрунтів.
40. Методики прогнозування вторинного осолонцювання.
41. Позитивні зміни ґрунтів і довкілля, що відбуваються при осушенні.
42. Негативні наслідки осушення. Заходи з охорони і збереження осушуваних ґрунтів.
43. Причини і наслідки забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами, пестицидами тощо, особливості їх використання.
44. Забруднення ґрунтів поллютантами і здоров'я людей.
45. Основні положення концепції меліорації техногенно забруднених земель.
46. Меліоративні заходи для техногенно забруднених ґрунтів.
47. Впровадження технологій очищення ґрунту і одержання екологічно чистої продукції.
48. Меліорація радіаційно забруднених земель.
49. Динаміка радіаційного стану.
50. Структура забрудненої території.
51. Основні вимоги до сільськогосподарської продукції щодо радіаційної безпеки. Загальні принципи організації агропромислового виробництва в умовах радіоактивного забруднення території.
52. Органічне землеробство і його вплив на урожай, якість продукції та ґрунт. Відтворення родючості ґрунтів в органічному землеробстві.
53. Консервація земель і її значення в охороні ґрунтів.
54. Характеристика сільськогосподарських угідь.
55. Деградовані і малопродуктивні землі. Види деградації ґрунтового вкриття. Критерії виділення деградованих і малопродуктивних угідь.

56. Види порушень у ґрунтовому покриві під час добування корисних копалин.
57. Порушення ґрунтового вкриття за ґрунтово-кліматичними зонами України.
58. Характеристика чорноземних ґрунтів України.
59. Характеристика ґрунтів лісостепової зони України.
60. Характеристика ґрунтів степової зони України.
61. Характеристика ґрунтів Українських Карпат.
62. Характеристика ґрунтів Українського Полісся.
63. Характеристика ґрунтового покриву Гірського Криму.
64. Характеристика ґрунтового покриву Карпат.
65. Характеристика ґрунтового покриву Лісостепу України.
66. Характеристика ґрунтового покриву Степу України.
67. Характеристика ґрунтового покриву сухих степів України.
68. Характеристика ґрунтового покриву Українського Полісся
69. Родючість ґрунту як основна його генетична властивість. Моделі родючості ґрунту та їх роль у відтворенні родючості ґрунтів.
70. Закон «Спадаючої родючості ґрунтів», його критика.
71. Топ 10. Найбільш структурні ґрунти.
72. Топ 10. Найпоширеніші ґрунтового породи Лісостепу, Степу та Полісся України.
73. Топ 10. «Легкі» та «важкі» ґрунти за гранулометричним складом.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, задачі.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний та дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий та дослідницький.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль знань з дисципліни викладач здійснює за рейтинговою системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюють за 100-бальною шкалою.

а) поточний контроль знань:

- оцінювання усних відповідей на занятті;
- оцінювання контрольних робіт;
- оцінювання завдань для самостійної роботи;
- тестовий контроль.

б) підсумковий контроль знань:

- оцінювання усних відповідей на заліку.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
ЗМ 1			ЗМ 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	100
10	10	10	10	20	20	

T1, T2 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- навчально-методичні матеріали з курсу;
- тестові завдання;
- методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи студентів.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Атлас почв УСССР. – К.: Урожай, 1979. – 160 с.
2. Борщевський П.П. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону. / П.П. Борщевський. – К.: Наукова думка, 1998. – 240 с.
3. Бриндзя З.Ф. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів Західного регіону України. / З.Ф. Бриндзя. – Тернопіль: Збруч, 1996. – 186 с.
4. Залуцький І.Р. Організація раціонального використання і охорони земель в умовах здійснення земельної реформи. / І.Р. Залуцький, Д.І. Гнаткович. – Львів: Вид-во ЛАДУ, 1999. – 160 с.
5. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Караката І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
6. Іванух Р. А. Охорона і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу сільського господарства. / Р. А. Іванух. – К., 2002. – 400 с.
7. Лико Д.В. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів: навчальний посібник. / Д.В. Лико, С.М. Лико, В.І. Долженчук, О.І. Портухай. – Херсон: Олді-плюс, 2016. – 664 с.
8. Охорона ґрунтів / М.К.Шичула, О.Ф. Гнатенко та ін. – К.: Знання, 2001. – 398 с.
9. Позняк С.П. Ґрунтово-географічні дослідження. Понятійно-термінологічний словник. / С.П. Позняк, Є.Н. Красеха. – Львів-Одеса, 1999. – 96 с.
10. Позняк С.П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів. У двох частинах. / С.П. Позняк. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400 с.
11. Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення. / С.П. Позняк, Є.Н. Красеха. – Львів: ВЦ ЛНУ
12. Почвы мира. Атлас: учеб. пособие для студ.вузов / В. Цех, Г.Хинтермайер-Эрхард; пер.с нем. Е.В. Дубравиной; под.ред. Б.Ф. Апарина. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 120 с.

13. Природа УССР. Почвы / Под ред. Н.Б.Вернандер, Д.А.Тютюнника. – К.: Наук.думка, 1986. – 214 с.
14. Світова реферативна база ґрунтових ресурсів 2006. Структура для міжнародної класифікації, кореляції та комунікації / переклад С.М. Польчина, В.А. Нікорич – Чернівці: Чернівецький Національний Університет, 2007. – 200 с.
15. Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навчальний посібник / За ред. М.Г. Ступеня. – Львів: Апріорі, 2003. – 341 с.
16. Чорний І.Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства. / І.Б. Чорний. – К.: Выс.шк., 1995 – 240 с.

Допоміжна

1. Возняк Р. П. Земельно-правовий процес : підручник / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, Г. Д. Гуцуляк. – Львів : Новий світ-2000, 2008. – 327 с.
2. Возняк Р.П. Земельно-правовий процес : підручник / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, І. М. Падляк. – 2-ге вид., стер. – Львів : Новий світ-2000, 2007. – 224 с.
3. Волощук М. Д. Словник-довідник з кадастру, геодезії та моніторингу природних ресурсів / М. Д. Волощук, Б. І. Волосецький, М. І. Гагалюк та ін. – Львів, 1998. - 170с.
4. Гавриленко О. П. Екогеографія України [Текст] : навч. посіб. / О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2008. – 646с.
5. Горлачук В. В. Управління земельними ресурсами: Підручник / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, І. М. Песчанська, А. Я. Сохнич - 2-ге вид., випр. і переробл. — Львів.: Магнолія плюс, 2006. — 443 с.
6. Горлачук В.В. Земельний менеджмент : навч. посіб. / В.В. Горлачук, І. М. Песчанська, В. А. Скороходов. – К. : Професіонал, 2006. – 192 с.
7. Ґрунти України: властивості, ґсенезис, менеджмент родючості : навч. посібник / В. І. Купчик, В. В. Іваніна, Г. І. Нестеров та ін., за ред. В. І. Купчика. – К. : Кондор.2010.- 414 с.
8. Методика моніторингу земель, що перебувають у кризовому стані. – Харків.: Вид-во ін-ту ґрунтознавства і агрохімії ім.О.Н.Соколовського, 1998. – 88 с.

Інформаційні ресурси

Бібліотеки:

1. РДГУ: абонент №1 – м. Рівне, вул. Пластова, 31.
2. Абонент №2 – м. Рівне, вул.Толстого, 3.
3. Абонент №3 – м. Рівне, вул. Пластова, 41.
4. Обласна наукова – м. Рівне, майдан Короленка, 6, тел.22-10-63.
5. Міська – м. Рівне, вул. Київська, 44, тел. 24-12-47.

Ресурси мережі Інтернет:

1. Закон України «Про землеустрій» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 22 травня 2003 р. N 858-15. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/858-15/page>
2. Закон України «Про меліорацію земель» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 14.01.2000 № 1389-XIV . Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1389-14>
3. Закон України «Про оцінку земель» [Електронний ресурс] /Верховна Рада України; Закон від 11 грудня 2003 р. N1378-15. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
4. Офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua>.
5. Щоденник планети. – Режим доступу : <http://www.phschool.com/sf/planetdiary/>.
6. Державна служба статистики України– Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Охрана природы. Почвы. Метод определения потенциальной опасности эрозии под воздействием дождей : ГОСТ 17.4.4.03-86 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vse gost.com/Catalog/29/29045.shtml>.